

*Весна Станковић Пејновић**

ЕВРОПЕИЗАЦИЈА ИЗ КОЛОНИЈАЛНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ**

*Понекад људи не желе чути истину јер не
желе да се њихове илузије униште.*

Ниче

Сажетак

Дискрепанција моћи између ЕУ и земаља кандидата је енормна те је потребно запитати се колико стварне слободе земље кандидати уопште имају у приступним преговорима. У раду се Нова Европа сагледава као ново-вековна и империјална структура у процесу проширења са својом опширном и строгом политиком условности. Кроз проширење, Унија је у могућности да докажу своју контролу над нестабилним и сиромашним суседима. Утемељен на тим предусловима, мотив рада је да прикаже спољну политику ЕУ као потпуно империјалистичку. Нове земље могу приступити ЕУ, али након што дозволе имплементацију све шире листе услова у законодавни систем. Са формалним усвајањем целокупног европског законодавства и регулација нове земље не постају једнаке са старим земљама ЕУ, него постају колоније. Циљ рада је доказати да кроз вешту употребу политичке и економске условности ЕУ добива економску контролу над нестабилним и осиромашеним делом континента и нове др-

* Институт за политичке студије, Београд.

** Рад је део пројекта бр. 179009 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

жаве постају нове колоније зато јер увозе стране вредности и цивилизацијске моделе без задршке и без критике.

Кључне речи: ЕУ, империја, колоније, Балкан.

1. Увод

У данашње „време беде“ (Хелдерлин) земље југоисточне Еуропе су земље „само-колонизирајуће“ културе, са тежњом ка „колонизацији свести“ јер као увознице страних вредности и цивилизацијских модела то чине са дивљењем, без критичког отпора. Такве земље виде себе као европске, не у потпуности, али и као Другост. Такво схватање је предуслов за чудновати нови идентитет модернизације које саме себи намећу. Посредници националних држава и Брисела поседују необичну двоструку лојалност; према самом пројекту проширења ЕУ који захтева промену постојећег идентитета те према очувању властитог идентитета. Пројект проширења садржи комплет стандардизованих одговора по матрици безобличног административног језика помешане, с једне стране са политичким идејама о међудржавној сарадњи, владавини права, поштивању различитости, једнакости и слободи свих грађана, а на другој страни то су технички подаци о специјализованим подручјима. Унија даје моделе, а земље кандидати су их дужне применити. Користећи терминологију Шекла ЕУ ствара норме („*norm-makers*“), а од земаља кандидата за ЕУ се очекује да буду приматељи тих норми („*norm-takers*“)¹ кроз преношење европских правних стечевина и њихових спровођења кроз стратегије, акцијске планове и усклађивање домаћег законодавства са европским.

На тај начин идеологија која се пропагира подразумева продор западних вредности у друге делове света односно вестернизацију. Ако земље кандидати не обликују своју заједницу по западним стандардима, они се приказују као инфериорни, назадни, Други. Хегеловим речима „гази се хуманитет ногама“ јер се нова “идеологија суверенитета” темељи на непризнавању другог који мисли другачије. На тај начин цели југоисток Европе се проматра као простор између инклузивности и ексклузивности, како економски тако и у кул-

1 J. Checkel, „Norms, Institutions, and National Identity in Contemporary Europe“, *International Studies Quarterly* 43, 83–114, 1999.

турном признању. То је кључ разумевања парадокса нове политике разноликости коју промиче ЕУ. Колико је такво стање различито од темељне идеје Европе, која се, још од Канта, залаже за питање јавног добра. Иза овакве Европе стоји искључиво интерес крупног капитала, а не никакве племените идеје те од такве Европе обични људи у великој мери немају користи.

2. Империјалне европске аспирације

Под империјом се обично подразумева подручје које контролира метропола формалним припајањем или различитим облицима економске и политичке доминације. Контрола такођер може бити остварена и кроз различите комбинације војних, економских и културних средстава, формалним или неформалним путем, меком или чврстом моћи, или комбинацијом обе, дакле паметном моћи. Исто тако, статус периферних држава унутар империје није једнак јер неке земље имају приступ процесу одлучивања и ресурсима, док се друге држе на дистанци или су чак подвргнуте отвореној дискриминацији и експлоатацији.

Најчешће, центар империје има централизовану владу, уравнотежену економију и обједињену политичку лојалност, док периферија има слабу владу, неуравнотежену економију и висок ниво подељене политичке лојалности. Периферија добива колонијални статус према моћном центру јер се на периферне земље гледа као на Друге, као нестабилне суседе које треба преобратити од варвара у „добре“ грађане. Колонијални положај нових земаља у приступним преговорима видљив је у намери ЕУ да добије политичку, а самим тим и економску контролу над нестабилним и осиромашеним деловима Европе кроз веште политичке и економске условности које земље у приступним преговорима морају испоштовати. Таквим поступцима се умањује највећа снага Европе, наиме њен плурализам и различитост.

Империјална аналогија даје темељ за описивање развоја моћи на темељу неједнакости и њезино управљање културалним различитостима. Дискрепанција између ЕУ и земаља кандидата је огромна, тако да је упитна номинална слобода коју земље кандидати имају. Свака земља настоји својим за-

конима заштити или одржати моћ своје државе те је усаглашавање са европским законодавством чешће привидно него стварно. Али и то је прикривено правило које је суштина империјалних односа и њихове структуралне асиметрије. Унутар „новог средњовековног царства“² периферне земље функционишу под *de facto* (иако понекад и *de iure*) ограниченим суверенитетом. Зиелонка је мишљења да се Европа треба проматрати из перспективе царства,³ а не „неиндификованог политичког објекта“ и „пост модерне владавине.“

У процесу проширења на исток и југоисток, почетком 21. века Јошка Фишер је нагласио да је потребно оснивање „центра гравитета“ из којег би се стварале европске или политичке интеграције са крајњим циљем стварања европске државе. Његова перспектива је део етатистичког погледа по којем европска интеграција делује прогресивно када Унија добива прерогативе вестфалског типа државе, јединствене централне владе која контролише териториј са јасним границама, са заједничком европском војском и полицијом, јединственим европским грађанством, заједничким тржиштем и заједничком социјалном политике. Самим тим очигледно је да земље центра и земље периферије немају исти положај. Политичка федерација унутар Уније све је мање могућа због кризе у ЕУ, економских проблема, опасног политичког балансирање и институционалне ригидности. Речима Давида Милибанда ЕУ треба бити усмерена ка стварању „модела моћи“, а не „суперсиле.“⁴ Потребно је да се више усмери на унутарње, а не на вањске изазове, пре институције него идеале. ЕУ није успела комбиновати чврсту и меку моћ јер није постигнуто јединство у различитости и међусобна солидарност чланова заједнице због сувише израженог протекционизма, енергетске несигурности и неконтролисане миграције као резултата конфликта.

2 Термин „новог средњовековног царства“ први је употребио Ole Waever, 'Imperial Metaphores: Emerging European Analogies to Pre-Nation State Imperial Systems, in: O. Tunander, P. Baev and V. Ingrid Einagel, (eds.) *Geopolitics in Post-Wall Europe: Security, Territory and Identity*, Oslo & London, 1997, p. 61.

3 J. Zielonka, *Europe as Empire: nature of the Enlarged EU*, Oxford University Press, Oxford, 2006; Jan Ziolenka, Europe as a global actor: empire by example? *International Affairs*, 84: 3, pp. 471–484, 2008.

4 D. Miliband, EU must become a 'model' power, *The Guardian*, 2007, 15, 11. <http://www.theguardian.com/world/2007/nov/15/eu.politics>

Политичким елитама предстоји прилагођавање у процесу урушавања вестфалског система који је усмераван на концентрацију моћи, хијерархије и суверенитета и јасно одређеног идентитета, јасно одређених граница и новог облика средњовековног царства, са преклапајућим ауторитетом, подељеним суверенитетом, неједнаким институционалним аранжманима и мултиплицираних идентитета и меких граничних зона који су подвргнути широко утврђеним регулативама. Цела Унија следи модел „извоза“ односно усклађивања закона и модела управљања.

Хијерхијска структура управе је исувише неприлагођена новом средњовековном окружењу, уз изражену структуру санкција и команде, а не иницијатива и мотивација и не прихватају се флексибилнији облици економске и административне управе како би остали конкурентни и доследни. Меко, прилагодљиво, а не непроменљиво и чврсто законодавство треба бити норма којој се тежи, економија мора бити базирана на стимулисању раста, а не на централној редистрибуцији или ригидним мерама штедње које се као указ шире из Брисела. Суочена са потенцијалном нестабилности због својих сиромашнијих и мање сигурних суседа, Унија ће, као и свако царство, наставити ширење како би осигурала своје подручје изван својих граница.⁵

Империјални облик функционисања видљив је и преко улоге европског парламента који иако је једино тело изабраних представника, све мање има важности, а са све већим изгледима да се попуни представницима евроскептичких странака. Жели ли се промена империјалног облика функционисања ЕУ, у будућности би политичка елита ЕУ требала тежити стварању демократије на другим принципима, а не само бити фокусирана на представничку демократију. Потпуно је занемарен сегмент јавне расправе, размена мишљења у јавној сфери и давања могућностима самим грађанима да буду у позицији супротставити се одлукама тела ЕУ.

Сам процес приступа и приступних преговора има облик диктатуре и подређивања нових чланица због широке листе услова за улазак у ЕУ, а земље кандидати немају велик простор за преговоре или за одбацивање услова. Најшири

5 J. Zielonka, *Is the EU Doomed?*, Polity Press, Cambridge, 2014.

услов је поштовање и успостава демократског система односно широко схваћена стабилност институција које гарантују демократију, владавину закона, поштивање и заштиту мањина, сходно Копенхашким критеријумима из 1993. године. Штавише, приступање Унији претпоставља стварање економских, политичких и институционалних услова потребних за консолидовање новог облика наметнутог облика демократије. Стриктна условност у приступним преговорима наводи на закључак да је спољна политика ЕУ империјална јер је кроз тај процес Унија у могућности контролисати нестабилне и сиромашне суседе. Примарност у стварању ЕУ Моне је видео у институцијама за које је сматрао да управљају односима између људи јер су оне стварни стубови цивилизације.⁶ Предност је дата изградњи институција, а не економских и културних веза са циљем да се постепено креће ка изградњи европског грађанства. Унија има вишеслојну и мултицентрализовану структуру управе. Различите невећинске институције доминирају над слабим европским парламентом, а није могуће ни сагледати, осим у бирократским покушајима, стварање европског *demosa* или стварању европског јавног простора. Чланицама ЕУ недостаје осећај транснационалног политичког јединства и заједничког глобалног циља.⁷

Унији недостаје јак и кохерентан осећај културног идентитета, док процеси глобализације са својим масивним приливом радника и капитала представљају проблем за одржање минимума суверенитета и хијерархијског одлучивања. Евробирократе и управна тела Уније настоје свим силама одржати ниво контроле над глобализацијским процесима и задржати суверенитет унутар својих граница. Зато су и велика настојања, успркос огромним противљењима за увођење одређених облика централне европске владе, не само у областима вањске, монетарне и социјалне политике, већ и у областима одбране, законодавства и унутарњих послова саме Уније.

Упркос службеним ставовима, процес проширења је усмерен ка остварењу замисли Јошке Фишера, односно ка стварању темеља за европску федералну државу. Процес

6 J. Monnet, *Mémoires*, Fayard, Paris, 1976.

7 Z. Bžežinski, *Amerika-Kina i sudbina sveta, strateška vizija*, Albatros plus, Beograd, 2013, стр. 130.

проширења уз обавезно испуњење *acquis communautaire*, односно имплементације или усклађивања преко 30000 закона домаћег законодавства са европским, усмерен је на стварање јединственог тржишта.

3. Изједначавање сфере друштва и државе

Речима Хане Аренд, обележје нашег времена је одсуство или неуспех покушаја мишљења те изједначавања мишљења и памети, технолошке довитљивости и инструменталне рационалности, под изговором изградње државе као колективитета те изједначавање сфере државе и друштва. Међутим, заједништво није нешто у чему људи искрено делују, већ се намеће, полазећи од лажне пројекције лажног „ми“. Још на почетку 20. века, Вебер указује да се слобода и демократија могу остварити само тамо где постоји одлучна воља народа да се не дозволи да се њиме влада као стадом. Јесмо ли у томе успели? Имамо ли довољно воље и снаге „мислити“ независно од непостојећег и виртуелног света који се преноси преко медија? Сфера политике одавно је постала оквир унутар кога се укрштају различити облици симулације. Бодријар говори о симулакруму – систему симулација који преобликују реалност. Нестаје принцип, а остаје савршена баналност. Зато данас и нисмо далеко од оног што Маркузе назива једнодимензионалним светом. Сада смо у фази хегемонизма, добу поковања истом принципу.

Детерминизам није неизбежан, слобода мишљења о обликовању света у складу са максималним могућностима није детерминисана судбина сваке особе, дакле, за слободу се треба борити док још увек имамо људскости, док нисмо постали генетски модификовани, односно док тежимо обликовању и развоју друштва и државе по мери човека. Човек губи и себе и обликовање себе као друштвеног бића ако се препусти послушности и покорности. Није довољно променити свет јер се то и онако дешава, често без нашег суделовања. Али промена сама се мора тумачити, схватити и приметити да се свет не би мењао без нас и да не би постао свет без нас.⁸

8 А. Гинтер, *Zastarelost čoveka*, Nolit, Beograd, 1985.

Изузетно је јака моћи памфлетизма као онемогућавања независног мишљења које тежи претварању мноштва у послушну масу коју на окупу држи војничка дисциплина и низ непрекидно понављаних фраза, а то је могуће јер су људе чешће покретала ирационална од рационалних рјешења, а масе сувише заслепљење да би им се дозволило поступање по властитим изборима.⁹

Људи се теше чињеницом што су под заштитом, мислећи да су сами изабрали властите скрбнике... у таквом систему грађани за тренутак излазе из овисности, како би одредили господаре, а затим се враћају у овисност.¹⁰ Тешко да се може рећи да данас народ влада, наиме народ само бира оне који владају. Увелико је присутна “идеологија” патернализма, а према Токвилу и Канту патернализам почива на атомизираној и беспомоћној маси, тј. на непунолетству човека и непоштовању његових слобода. Заједница је увек снажнија од поретка, власт је „негде другде“, а не у кључним политичким институцијама. Патријархална и традиционалистичка култура, замењена је универзалистичком идејом припадности европској заједници народа која дубоко у себи садржи бежање од слободе. Сам тај бег је по Фрому потпуна равнодушност спрам слободе, њезиног појма. Тежити слободи значи тежити уклањању препрека, борити се за личну слободу значи не дозволити да нас спречавају, да нас искориштавају или поробљавају други људи чији су циљеви другачији од наших.

Још је Маркс, следећи Хегелову филозофију указивао да је за слободу човека потребан слободан свет¹¹ те је као категорички императив слободе истицао захтев “да се сруше сви односи у којима је човек понижено, презрено, поробљено и напуштено биће”.¹²

Онај ко није самосвестан (слободно и самоделно биће) он још није човек, те је остао само природно биће. Ако ниси у себи имао додатне снаге да постајеш човјеком (јер је то мукотрпан процес који траје читав живот) јер је доспети к

9 I. Belin, *Četiri ogleđa o slobodi*, Filip Višnjić, Beograd, 1992.

10 N. Bobio, *Liberalizam i demokracija*, Biblioteka Erasmus, Novi liber, Zagreb, 1992.

11 G. V. F. Hegel, *Pravni i politički spisi*, Nolit, Beograd, 1981, стр. 216.

12 K. Marx, *F. Engels, Rani radovi*, Naprijed, Zagreb 1961, 156.

себи као човеку једини истински задатак, онда си остао пуко ништа.¹³ Очигледно, много је лакше зависити од других него мислити, расуђивати и одлучивати сам за себе. У индивидуалном и у политичком животу слобода је много више терет него повластица. Власт која на себе преузима одговорност одлучивања “потискују и уништавају и сам смисао слободе, али ослобађају човека сваке личне одговорности”¹⁴

Иако сакривени под плаштом напретка и цивилизацијског достигнућа могуће је видети обресе политичког тоталитаризма у којем се одређује шта би индивидуа требала учинити, а да то што уради буде изложено очима моћи и буде под сталном присмотром и контролом. Снажна су уверавања да се сиромаштво и беда морају подносити јер се све мора жртвовати због великог циља – националне слободе, државног и територијалног интегритета, сада је замењена уласком, без алтернативе у ЕУ.

Једно од главних обележја националног карактера земаља западног Балкана је подложност „колективној грозници“¹⁵ као облик поданичке културе. Зато и нисмо у могућности „видети стварност онаквом каква јесте, и пре свега, разбити митове и илузије које нас приморавају да посматрамо себе, ствари и ситуације туђим очима.”¹⁶ Хегеловим речником, човек је тако многостран да се од њега све може направити те је способан за најбудаластија сујевјерја или највеће историјско и политичко робовање.¹⁷ Човеку никада није тешко своје неразумне и аморалне радње рационализовати (оправдати), тј. да себи и другима докаже да су његови поступци разумни, чак и једино могући. Њему, није тешко да се понаша ирационално, али му је готово немогуће да својим акцијама не да изглед разумне мотивисаности.¹⁸

Токвил изнад људи види огромну старатељску власт која се сама брине да им осигурава задовољства и да бди над њиховом судбином. Она је апсолутна, свеобухватна до ситуација, уређена прописима, далековида и блага. Личила би на

13 M., Kangrga, *Šverceri vlastitog života*, Republika, Beograd, 2001, стр. 257

14 E. Kasirer, *Mit o državi*, Nolit, Beograd, 1972, стр. 280-292.

15 J. Cvijić, *Balkansko poluostrvo*, SANU, Beograd, 1987.

16 K. Kosik, *Dijalektika krize*, NIP Mladost, Beograd, 1983, стр. 122.

17 G. V. F. Hegel, *Rani spisi*, Veselin Masleša, Sarajevo 1982, стр. 23.

18 E. From, *Zdravo društvo*, Rad, Beograd, 1980, стр. 83.

очинску власт, кад би јој сврха била да људе припреми за живот, али она, тежи само томе да их непроменљиво задржи у детињству, желећи да им даје и одређује, брине о сигурности, задовољава њихове потребе, води њихове главне послове, управља њиховом делатношћу, уређује наслеђивање. Може ли их сасвим ослободити муке да мисле и труда да живе?

Тешко се данас може говорити о Кантовој крилатици „*sapere aude*“ тј. имај храбрости да искажеш свој властити став који ћеш бранити, и буди човек. Немогуће је да човек поштује другог човека ако не поштује себе. Морални и либерални напредак подразумева проширење нашег смисла за суосећањем према људским бићима која пате и која су институционално понижена. Све се више губи индивидуално јер се стално централној власти признају нова права или је пуштају да их сама узме те грађанима “не преостаје ни енергије ни времена за политички живот” док им је приватни живот у демократијама пун деловања, пун жеља и послова.¹⁹ Бледи старе лојалности, нове се намећу, а традиције се мењају.

Изразита је асиметрија одржавања и монополизовања процеса које политичке елите у име владе проводе у ЕУ на субјективно удаљеној бриселској позорници и демократске партиципације грађана и равнодушности, чак и апатије грађана уније око одлука европских тела. Хабермас примећује да недостаје грађанска солидарност која овиси о процесима учења које се може потакнути перцепцијом економских и политичких нужности те да грађани требају активно партиципирати у заједничком процесу демократског одлучивања који иде преко националних граница.²⁰ Општа европска грађанска солидарност не може настати ако социјалне разлике између држава чланица постану трајне структурне значајке између сиромашних колонија и богатог центра. Унија није у могућности осигурати “униформност животног стандарда” будући да се она односи само на распон варијација социјалних услова живота прихватљивог из перспективе дистрибутивне праведности, а не на уједначавање културних разлика. Још од 70-их година 20. века теорија зависности је предви-

19 A. de Tocqueville, *O demokraciji u Americi*, Informator, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 1995, стр. 616.

20 J. Habermas, *The Crisis of the European Union: A Response* Cambridge, Polity Press, 2013.

дела да ће богате земље које се налазе у „центру“ глобалног тржишта контролисати и задржавати у стању сиромаштва неразвијене земље „на периферији“ система.²¹ Док суверенитет подразумева апсолутну контролу територије у правном смислу, *de facto* је владавина унутар сопствених граница ограничена. Испуњавањем критерија и услова који дугорочно иду на штету саме државе, нове потенцијалне, али и неке од нових чланица ЕУ, добровољно дају део свог суверенитета и постају „квази државе.“²² У међународном поретку државе универзално не располажу неограниченим суверенитетом, а нису ни све државе једнаке. Територијалност, суверенитет и једнакост, владајући принципи тог идеалног система, често су илузија зато јер механизам глобалне provedбе једноставно не постоји. Мале и слабе државе се у осигурању својих интереса одржања државности позивају на међународно право, док велике силе проводе политику својих интереса који често нису усаглашени са међународним правом. Софистиковано, сакривено иза универзалних идеја демократије, слободе и једнакости, међународна политика се своди на Тукидидову обсервацију пре 2500 година да велики раде оно што желе, а мали оно што морају.

Бивши председник Чешке Вацлав Клаус види проевропску политику садашње чешке владе, како ју је назвао „повлађивање Бриселу“, као његов, али и пораз 10 милиона Чеха. Он види додирне тачке са ЕУ и тоталитарним комунистичким системом у чињеници да евробирократе нису у стању извући поуке из криза. Клаус наглашава да ЕУ Лисабонским споразумом престаје да буде ЕУ националних држава и постаје унија губернија и провинција. Увелико наглашаване ЕУ дотације из еврофондова за различите програме у Чешкој, прати масовна корупција, а не утичу на просперитет земље.²³ Потпуно друго виђење своје земље има други чешки политичар, припадник евробирографије, Штефан Филе,

21 Dž. Naj, *Kako razumevati međunarodne sukobe*, Stubovi kulture, Beograd, 2006, стр. 15.

22 „Квази-држава“ је бивша колонија која је добила независност од империје те је добила признање од УН као суверене државе по међународном праву. Види у: R. H. Jackson, *Quasi-States: Sovereignty, International Relations, and the Third World*, Cambridge University Press, Cambridge 1990, стр. 21.

23 http://www.media1.rs/politika/1459615/2776195/Klaus_Ulazak_u_EU_poraz_Ceske

ЕУ комесар за проширење. По њему, улазак његове земље у ЕУ је трансформисао Чешку, вратио је наду и достојанство, слободу и сигурност да се усмере на развој сопствених идеја те слободу за развој пуних потенцијала.

4. Прелазак из националног у наднационално

Све више се истиче простор као димензија националне државе. Простор има апсолутни приоритет у политичком имагинарном националне државе.²⁴ Простор који је битан у време настајања нових држава сада је исто тако важан за ЕУ која осмишљава заједнички пројекат за прихватање или колонизирање периферног простора у заједницу европских народа. Како би се напредовало ка европским интеграцијама, националне елите указују на потребу „жртвовања“ националног простор у име виших циљева „европске перспективе“ који воде побољшању живота. Политичке елите имају улогу колонијалних елита, реформатора, проводитеља западних вредности и олигарха који себе схватају као менаџери запослени у транснационалној корпорацији.²⁵ Постојећа политичка елита која није ни револуционарна ни иновативна, тежи бирократској стабилности, односно централизованом контроли као једином темељу за ефикасно управљање.²⁶

Стварност се обликује према примарном циљу придружења европској породици као нова врста идеологије, „идеологија суверенитета.“ Сви демагози, понајпре на Балкану знају да је масу могуће покренути ако јој се понуди “ваљан” емотивни разлог јер рационални разлози тешко покрећу масе. Не само да их неће покренути, већ се човјек-маса неће ни бавити рационалним разлозима. Рационално се потискује из колективне перцепције и акције. Појединци у маси, према Јасперсовом мишљењу, доживљавају “сви ми” као “ја”. Маса не мисли ништа и неће ништа, већ живи у сликама и страстима.”²⁷

24 S. B. Morris, *Svet snova i katastrofa*, Čigoja štampa, Beograd, 2005, стр. 30.

25 А. Дугин, *Четврта политичка теорија*, MIR Publishing, Београд, 2013.

26 Z Bžežinski, *Amerika – Kina i sudbina sveta*, Albatros plus, Beograd, 2013, стр. 173.

27 K. Jaspers, *Opšta psihopatologija*, Prosveta, Beograd, 1990, стр. 601.

У данашње се време оспоравају везе Балкана и Европе заборављајући да је Европа јединствен спој грчке, римске и хришћанске традиције коју је управо Визант сачувао у средњем веку, док је Западно Царство нестало под најездом варвара. Временом је и овај простор променио расположење према Европи јер се бриселске бирократе, претворно и декларативно заговарају за демократију и људска права, али се стварно залажу за интересе својих земаља, а много чешће за интересе корпоративног капитала. И саме политичке „елите“ радо потенцирају то одређење доказујући да су спремни некритички усвојити западне обрасце те сваким испуњавањем задатих обавеза бити ближе „европској породици народа“, поистовјећујући тај процес са процесом неопходне модернизације као једног од главних интереса друштва на Балкану.

Медијски се на овом простору улазак у ЕУ представља као прелазак из периферног у евентуално средње развијено друштво након испуњења која условљавају стандарди ЕУ. Велика опасност на путу ка ЕУ је начин на који се он презентује или чак намеће јавности. Идеја уласка у евроатланске интеграције постала је идеолошка основа за сваку врсту деловања те као што раније није било друштвено пожељно „не слагање“ са црвеном звездом, сада се на исти начин гледа на оне који нису за нову (или другачије обојану) жуту звезду.

Лакше остваривање циљева политичке олигархије усмерено је на „заборав“ и на постојања разлике између слободе у друштву и самовоље државе јер је то темељ добробити државе и друштва, па и самих појединаца, те их свакодневно уверавати да није све већи број људи у зависном односу спрам државе. Владајућој елити је лакше управљати зависним, него независним појединцима те је у кризним периодима лакше управљати и манипулисати масама и одуговлачити са одлукама јер се на тај начин лакше може пласирати намера и умањити критика јавности, а створити околности у којима ће велика популација грађана веровати у исправност политичких одлука. Политичке елите се користе идејама, симболима и паролама у својим настојањима да владају људима, а да они то не знају или да тога нису свесни те због тога говор има прворазредан значај за оне које имају власт и моћ. Технике манипулације усмерене су ка потицању несигурности и страха, напетости, сукоба унутар група,

недоследности у ставовима те раскорака између званичне идеологије и стварног понашања људи. Урушавањем једне идеологије и ширењем неолибералног пројекта, проузрочен је раскид, дошло је до прекида те се континуитет морао некако „надоградити“. Реконструкција унутарњег и вањског европског простора донела је нове (или појачала старе) дилеме, суочавања и заплете. Трансформисао се дотадашњи облик капитализма, створена је нова социјална структура. Хоће ли одговори водити ка редефинирању неких од темељних стубова властитог идентитета (нпр. социјалног пројекта) у име прилагођавања захтевима доминантног нео-либералног пројекта глобализације у прилог владавине права или његове релативизације? У социјалној сфери изражено је незадовољство грађана због ерозије социјалног модела и увећавања егзистенцијалне несигурности. Европа је ушла у динамику страха, уместо динамике наде.²⁸

Данас грађани све мање верују идеји да је ЕУ заједнички пројекат изградње демократије, мира, добробити, а све више арена у којој се државе боре за своје националне интересе на темељу зоро сум логике, ситуације у којој успех појединца повезан са избором других. Политичка елита земаља западног Балкана константно очекује ентузијазам код грађана око прикључења ЕУ образлажући такав приступ као јачање свог европског идентитета и раскид са прошлости. Због свега тога и не чуди да је политичкој олигархији у циљу да народ постане маса људи неспособних да самостално мисле, невешти да владају својим нагонима, необразовани да управљају јавним пословима, неорганизовани у остварењу својих интереса. Све док маса нема могућност контроле политичких елита ми се само „играмо“ демократије.²⁹ Људи су обманути и део своје слободе предају било коме јер се повезују пред опасности. Али, и кад нема опасности, они се и даље везују и предају у руке онима који хоће њима владати.³⁰ Господари идеја користе идеје да изазову жељене последице, желе промену у понашању масе јер они своју вољу и груп-

28 A. Severin, „The Future of the EU: A Need for New Vision“, *Internationale Politik und Gesellschaft*, 2006, No. 1, p. 14.

29 Маса је израз који се користи за изражавање презира. Види S. B. Morris, *Svet snova i katastrofa*, Čigoga štampa, Beograd, 2005, стр. 172.

30 L. Tolstoj, *Dnevnic II*, Prosveta, Beograd, 1969, стр. 116.

ни интерес претварају у истину. Фром је такођер упозоравао да је свест просечног човека углавном лажна свест и састоји се од фикција и илузија, а који стварности у ствари није ни свестан и не може постати свестан реалности иза фикција.³¹ Човек је склон изгубити слободу, а да тога није свестан или како би рекао Гете, нико није тако безнадежно заробљен као они који погрешно вјерују да су слободни.

Није се пронашла велика прича о ослобођењу и нема природе којој се можете вратити. Гледајући према Западу у потрази за оним природним (за које се тврдило да не постоји) земље западног Балкана нису нашле ништа.³² Потребно је уверити јавност да ствари морају постати горе пре него ће постати боље јер ће политика стабилизације, либерализације и изградња институција, правне државе и владавине права довести до слободе и просперитета. Добра вест је непожељна вест јер би из добре вести могла никнути нова идеја, а нове идеје су велике опасности за владајуће елите. Наметање ставова и уверења људи, кључна је полуга моћи јер је моћ „на-терати“ људе да мисле на начин владајуће структуре. Људи на темељу, заправо, туђих ставова дају пристанак за имплементацију одређене мере, од којих им све до једне не иду у прилог.

Људи не теже нити срећи, ни слободи, ни правди, већ пре свега сигурности. И управо зато човек жртвује слободу неким другим погодностима и вредностима као што су безбедност, статус, напредак, моћ, врлина, правда, једнакост, братство и друге вредности које су неспојиве с постизањем индивидуалне слободе.³³ Појединац тежи слободи која му измиче те се све мање говори о слободи, а све више о напретку који постижемо у процесу приближавања ЕУ и сигурности коју ћемо добити кад постанемо формално и правно део ЕУ, те праведности и једнакости које утемељене у законима имају све државе у великој европској заједници.

Потребно је размишљати о новим опасностима које долазе, не са илузијама које умирују масе, већ са чињеницом да данашњи систем глобализације одбацује чак и идеје да

31 E. Fromm, *Psihoanaliza i religija*, Jasen, Nikšić, 2002, стр. 56.

32 I. Dichev, „The Post Communism Condition“, Presentation at Dubrovnik, 1990.

33 I. Belin, *Četiri ogleđa o slobodi*, Filip Višnjić, Beograd, 1992, стр. 248.

је масе потребно умиривати. Треба ли жалити за нестанком светова снова и нада или стварати нове? Док се стари светови распадају, кошмари остају, али зато јер су их створиле структуре моћи.

Грађани земаља западног Балкана теже социјал-демократском облику транзиције, док је политичка елита склонија нео-либералној форми. Политичка елита, занемарује друштвену реалност, потребе и тражења грађана те показују помањкање веза са реалношћу, у ствари живе само у свом реалном свијету који је далеко од реалног свијета грађана. „Наши“ политичари као да не виде или не желе видети да су владајуће европске политичке елите ограничене у схватањима властитих друштава, потреба грађана, корена кризе, разлога за повећано насиље, јачање ултрадесничарских снага, отпора према даљњим интеграцијама. Како се таква елита може бавити проблемима друштава изван ЕУ, њиховим (нашим) транзицијским проблемима, кризама, сукобима и проналажењу одговора глобалним изазовима? С друге стране у високо бирократизованом амбијенту, конформитет, опрез и повлађивањем претпостављенима често је темељ напредовања у каријери док се лична храброст и приватна иницијатива миноризира и исмејава.

Политичка једнакост захтева владавину воље народа у складу са одлуком већине те законодавство које се темељи на потребама друштва о којима оно у својој укупности одлучује само.³⁴ *Та правна начела више нису у супротности с националним посебностима, већ произлазе из специфичног заједничког деловања духовности народа. На општој разини узроке описаног стања могуће је тражити и наћи у чињеници да одувек у свету постоји разлика између жељеног живота и онога који се може остварити у постојећим животним околностима. Те две визије готово се никад потпуно не преклапају, а људска би историја могла бити протумачена као трајни покушај смањења разлика између те две предојбе. У том контексту ЕУ може се, дакако, схватити као саставни део тог аспекта човекове судбине и природног тока културно-повесног континуума.*

34 G. G. Gervinius, *Einleitung in der Geschichte der Neunzehnten Jahrhunderts*, Frankfurt, 1967.

Политички идентитет грађана, без ког ЕУ не може деловати, ствара се само у наднационалном јавном простору. Такво обликовање свести није могуће елитистичким образовањем „одозго“ и није се могуће проводити административним одлукама. ЕУ је механизам бирократског управљања и рестриктивне регулације, а не гарант доброг живота. Кризу идентитета нужно је решити надилажењем оквира националне државе те успостављањем паралелних механизма политичке делиберације. Хабермас предлаже да се Европа веже уз гаранцију темељних права и вредности као што су право на образовање, социјалну праведност, аутономију и партиципацију. За њега су, европско грађанско друштво, јавност и заједничка политичка култура, уистину изграђене, довољне претпоставке за политичко заједништво Европе. Његово промишљање је покушај превладавања постојеће политичке збиље јер полази од претпоставке да је национална држава, па чак и кад је демократска, дошла до границе своје деловности јер више не може „политички укротити глобално неспутани капитализам“. Може ли се у таквом стању осигурати главно постигнуће суверених националних држава утемељено на просветитељству те усмерено ка смањењу политичке власти?

Пут до превазилажења законодавног дефицита мора бити утемељен на стварање европске јавне сфере, као мреже која пружа грађанству свих чланица једнаку могућност суделовања у процесу фокусиране политичке комуникације.³⁵ Демократско законодавство захтева двоструки контакт између институционализоване делиберације и доношења одлука кроз парламенте, судове и административна тела с једне стране, и процеса неформалне масовне комуникације, с друге стране.

Еволуција интеграције у Европи са собом доноси и еволуцију система заједничких вредности. Заблуде настају због привида да је у ЕУ, у њеној идеји и у пракси, примаран систем вредности утемељен на бољитку човека, као појединца и као члана заједнице. Ипак, данас је најважније увећање капитала и све је израженије друштво обесправљених, гладних и јадних људи, као нове класа која се формира. У овој фази неолиберализма немогуће је сагледати било какав саве-

35 J. Habermas, *Eseji o Europi*, Školska knjiga, Zagreb, 2008, стр. 40.

за радника и синдиката у институционалној борби за властита права, а битно политичко устројство остаје сила власти и симбиоза насиља и осиромашења.

5. Закључак

Према класичној њемачкој филозофији која је трагала за кореном зла, права бит зла се односи на подизање партикуларитета на ниво принципа. У данашње време се партикуларитет западног схватања жели показати као универзално прихватљив образац ког је потребно прихватити, са приматом на универзални морал „људских права“ и економских закона отвореног и слободног тржишта, социјалног прогреса и технолошког развоја. При томе треба истакнути да се политичке одлуке замењују техничким и да место политичара заузимају техничари и менаџери и полако идемо према добу потпуног укидања политике. Колонизација је игра која је наметнула као и њезина фиксна правила која се морају поштовати, а избора нема те нема ни слободе.

У складу са таквом перспективом и сам поступак прикључења могуће је проматрати као колонизацијски процес и саме свести људи и територија. У перспективи намерног политичког далтонизма „напредни запад“ с позиције моћи гледа на „заостали исток и југоисток“ и намеће своје право, врло често и обавезу да „заосталом југоистоку“ прописује и намеће моделе законодавног поретка, начина промишљања а тиме и обликовање идентитета. Иза просветитељске рационалности и цивилизацијске нарцисоидности „напредна Европа“ осуђује, прозива и кажњава заостале народе Балкана. Намерно и свесно се потискује реална и занемарена блискост земаља на Балкану на којој се и заснива „моћна онтологија Балкана“ (Марија Тодорова), а намеће се приказ Балкана као разбијеног брода који у себи садржи обиље неслоге и нетрпељивости те нетко споља мора да га држи не би ли потонуо (Исидора Секулић).

ЕУ има обрису новог средњовековног царства, пре него супер државе вестфалског типа, али је продужена рука запада под руководством Америке. ЕУ је различитост политичких заједништва и лојалности, мултипликованих идентитета, економске хетерогености и нејасних граница, а држава вестфалског типа има јасну структуру хијерархије са једним

центрум управе, културном и економском хомогеношћу те утврђеним границама. Данас националне елите пропагирају „жртвовање“ националног простора у име виших циљева „европске перспективе“ као привлачан емотивни разлог, као залог боље будућности, али као облик нове врсте идеологије. И сада је рационално потиснуто из колективне перцепције.

Колико је европска перспектива у данашњем тоталитету, који је окренут против хуманизације друштва могућа, тешко је рећи, али за слободу се човек мора борити и мора је желети. Многи је и не желе јер сматрају да је имају, а нико није тако безнадежно заробљен као они који погрешно верују да су слободни. Мерила савременог друштва су усмерена на потпуно брисање чуђења и учење за стрпљиво и покорно подношење критички непромишљених, укореењених појмова као темеља манипулације људима. Из темеља је пољуљана човекова самосвест и саморазумевање, а човек се не бори за своје очовечење већ су се препустили процесу претварања људи у стадо плашљивих и вредних животиња које неће имати ништа од слободе у демократије. Остаје само тиха патња и „бол без имена“ (Хегел) неактивности у поремећеној друштвеној вези и искљученом смислу могућег избављења.

Мишљење је главно оружје у борби против бирократских сила друштва („друштво никога“, „власти никога“) у борби за стварну слободу и аутономију појединаца. Потребно је научити мислити на нов начин како би се могао одупрети последицама успона друштва у модерном добу које је освојило „јавну сферу“ и искључује могућност деловања. Уместо деловања друштво од својих чланова очекује одређену врсту понашања, намећући безбројна правила која имају за циљ „нормализацију“ својих чланова, присиљавајући их на послушност која искључује спонтано деловање или изванредна достигнућа. Друштвени менталитет који је усмерен само на „администрирање“, искључив је и чак погубан за деловање и истински политички живот.

Заговарање европеизације у свим сферама друштва производи процесе да становништво трајно подноси противречност између принципа и његовог спољнег приказивања. Светска банка и ММФ су успешно осмислили концепт „структурних прилагодби“ које државе морају проћи како би спасиле економију од кризе. У ствари они себи земље у

развоју покоравају на темељу лажних претпоставки и отвореним изнудама с темељном поруком ако желите спасити државу, продајете је.

Нове земље кандидати нису “освојене” као праве колоније, већ су оне позване, као сиромашне и неуређене земље да се придруже ЕУ. Након завршених приступних преговора, тим државама је понуђено да учествују у телима које доносе одлуке у ЕУ. Ипак, дискрепанција у моћи између ЕУ и земаља кандидата је енормна те је и логично запитати се колика је стварна слобода земаља кандидата у приступним процесима. Њихово пристајање на законодавство ЕУ је више привидно него стварно, али превара је темељ империјалних односа и њене структуралне асиметрије.³⁶) Зато је и логично да периферне земље имају *de facto* (понекад и *de jure*) ограничен суверенитет. Суверенитет ће бити у првом реду нарушен прихватањем великог броја закона чиме се мења сама структура друштва јер се обликује према схватањима западноевропског законодавства. Колонијална перспектива је видљива и доношењем најновијег закона о раду ког Конфедерација слободних синдиката види као облик “робовласничког” система. По новом Закону о раду новчана примања запослених ће бити смањена, колективни уговори престати да важе у року од шест месеци после усвајања законских измена, а рад синдиката практично укинут. Овакве измене Закона о раду траже страни инвеститори јер овакве услове рада не могу увести у својим земљама већ само у колонијама. Да би се национална радна класа учинила атрактивном, а тиме и „погодном за продају“ треба осигурати најниже палте и највиши ниво послушности самих радника.³⁷)

Како се може говорити о напретку када су све државе различите или функционишу различито? Мора се јавити неслагања и приближавања која су дефинисана географским, историјским и постојећим културним обрасцима. Додатна колонизација је узрокована глобализацијским процесима који и моћнијим државама одузимају суверенитет. Националне државе европског типа карактеришу границе које су истодобно војне, економске, културне и функционалне. Прела-

36 J. Zielonka, *Europe as Empire: nature of the Enlarged EU*, Oxford University Press, Oxford, 2006.

37 V. Robinson, *Podsticanje poliarhije*, Albatros plus, Beograd, 2012.

зак границе значи улаз у империј или другачије економско подручје, другачију заједницу и различити сет функционалних обележја од образовања, социјалне политике и законодавства. Та територијална подударност различитих облика граница њен је карактеристичан елемент, али и принцип легитимитета. Границе, као једно од важних обележја, националних држава губе своју важност уласком у ЕУ и требају да нестану као и свест о добровољној колонизацији. Државе у колонијалном облику немају структуру државу и развој који саме обликују због „нужности инвестиција по сваку цену“, које су, краткорочно исплативе инвеститору, а дугорочно не потичу друштвени развој. Данас је Европа бриселска, англосаксонска, будући да 2000 англосаксонских лобиста врше притисак на ЕУ и који промовишу интересе великих мултинационалних корпорација, а којима је циљу да се народи своде на радну снагу. Европа манипулације свести је далеко од идеје Европе која се залагала за слободу и уздизање човека, за умни свет, Гетеовску Европу очувања различитости језика и култура. Увелико је присутна количина вести без значаја о којима се константно дебатира. Другим речима треба направити спектакл од информација које би држале грађане у стању хипнотисаности.³⁸⁾ Хегеловим речником речено људи на тај начин губе представу тоталитета и из те перспективе они нису у могућности ни да се схвати симболичност неке појаве.

У стању хипнотисаности грађанства, политичка елита проводи идеје отвореног друштва и отвореног тржишта продавајући земљиште, државна предузећа и рудна богатства, политичке корупције и све већег задуживања. „Предају“ се друштвена богатства стварана годинама, долазе рачуни које је могуће платити само новим задуживањем и распродајом стратешких институција. Наметнута је приватизација по сваку цену, али по мери само неких. У име потребе за инвестицијама стране корпорације добивају на поклон најбоља предузећа, банке, а при томе огромна маса радника остаје без посла. И поред свега нуди се „развој“ и „напредак“ ако се прода све што је у државном власништву, као и сам простор и државно земљиште. Народима се нуди «слобода», «демо-

38 Z. K. Brzezinski, *Between Two Ages: America's Role in the Technetronic Era*, Viking Press, New York, 1970.

кратија» и добровољно ропство у замену за њихову независност и ресурсе. Алтернативе су санкције, изолација и бомбардовање.

Литература

- Anders, Ginter, *Zastarelost čoveka*, Nolit, Beograd, 1985
- Belin, Isaiah, *Četiri ogleđa o slobodi*, Filip Višnjić, Beograd, 1992.
- Belin, Isaiah, *Četiri ogleđa o slobodi*, Filip Višnjić, Beograd, 1992.
- Bobbio, Norberto, *Liberalizam i demokracija*, Biblioteka Erazmus, Novi liber, Zagreb, 1992.
- Brzezinski, Zbigniew, *Between Two Ages: America's Role in the Technetronic Era*, Viking Press, New York, 1970.
- Buck Morris, Susan, *Svet snova i katastrofa*, Beograd: Čigoja štampa, Beograd, 2005.
- Bžežinski, Zbigniew, *Amerika – Kina i sudbina sveta*, Albatros plus, Beograd, 2013.
- Checkel, Jeffrey, „Norms, Institutions, and National Identity in Contemporary Europe“, *International Studies Quarterly* 43: 83–114, 1999.
- Cvijić, Jovan, *Balkansko poluostrvo*, SANU, Beograd, 1987.
- Dichev, Ivailo, „The Post Communism Condition“, Presentation at Dubrovnik, 1990.
- From, Erih, *Zdravo društvo*, Rad, Beograd, 1980.
- Fromm, Erich, *Psihoanaliza i religija*, Oktoih, Podgorica; Jasen Nikšić, 2002.
- Gervinius, Georg Gottfried, *Einleitung in der Gechichte der Neunzehnten Jahrhunderts*, Frankfurt, 1967
- Habermas Jürgen, *The Crisis of the European Union: A Response Cambridge*, Polity Press, 2013.
- Habermas, Jürgen (2008) Eseji o Europi, Školska knjiga, Zagreb*
- Habermas, Jürgen, *Zašto Evropa mora imati ustav, Odjek 3-4, Sarajevo, jesen-zima 2002.*
- Hegel, Georg Vilhelm Fridrih, *Pravni i politički spisi*, Nolit, Beograd, 1981.
- Hegel, Georg Vilhelm Fridrih, Rani spisi, Veselin Masleša, Sarajevo, 1982.*
- James, Harold, *The Roman predicament: how the rules of international order create the politics of empire*, Princeton University Press, Princeton, 2006.
- Jaspers, Karl, *Opšta psihopatologija*, Prosveta, Beograd 1990.
- Kangrga, Milan, *Šverceri vlastitog života*, Republika, Beograd 2001.

- Kasirer, Ernest, *Mit o državi*, Nolit, Beograd, 1972.
- Kiossev, Alexander, „Notes on Self-colonizing Culures“ u: B Pejić/D. Elliot, (ur) *Art and Culture in post Communist Europe*, Moderna Museet: Stockholm, 114–128, 1999.
- Kosik, Karel, *Dijalektika krize*, NIP Mladost, Beograd, 1983.
- Marx, Karl, *Engels Fridrih, Rani radovi*, Naprijed, Zagreb 1961.
- Miliband, David, EU must become a ‘model’ power, *The Guardian*, 2007, 15, nov, <http://www.theguardian.com/world/2007/nov/15/eu.politics>
- Monnet, Jean, *Mémoires*, Fayard, Paris, 1976.
- Naj, Džosef, *Kako razumevati međunarodne sukobe*, Stubovi kulture, Beograd, 2006.
- Robinson, Viliam, *Podsticanje poliarhije*, Albatros plus, Beograd, 2012
- Severin, Adrian (2006) „The Future of the EU: A Need for New Vision“, *Internationale Politik und Gesellschaft*, No. 1, 14, 2006.
- Tocqueville, de Alexis, *O demokraciji u Americi*, Informator, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 1995.
- Tolstoj, Lav, *Dnevnicu II*, Prosveta, Beograd, 1969.
- Zielonka, Jan, *Europe as Empire: nature of the Enlarged EU*, Oxford University Press, Oxford, 2006.
- Zielonka, Jan, *Is the EU Doomed?*, Polity Press, Cambridge, 2014
- Ziolenka Jan, Europe as a global actor: empire by example? *International Affairs*, 2008, 84: 3, 471–484,
- Дугин, Александар, *Четврта политичка теорија*, MIR Publishing, Београд, 2013.

Vesna Stankovic Pejnovic

EUROPEISATION FROM COLONIAL PERSPECTIVE

Resume

The EU accession process has often been handled in a dictatorial fashion: the candidates were presented with a long list of conditions for entrance and they were hardly in a position to negotiate these conditions let alone reject them. However, one of the EU's conditions for entrance was the establishment of a workable democracy. As the 1993 EU summit in Copenhagen stated:

candidate states must have “stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights, and respect for and protection of minorities.” Moreover, joining the Union was a means of creating the economic, political and institutional conditions under which a new democracy could consolidate and persist.

EU is neo-medieval empire rather than a kind of Westphalian super state with elements as a variety of political units and loyalties, multiple identities, economic heterogeneity and fuzzy borders. In Westphalian order we have a clear hierarchical structure with one centre of authority, cultural and economic homogeneity, military imposition, containment and fixed external borders. The Union is increasingly acted in overlapping circles and along a variable geometry. Faced with potential instability from its poorer and less secure neighbours, the Union, just as any other empire, will keep on expanding in order to secure its environment outside its borders. The concept of ‘core’ goes hand-in-hand with the concept of ‘periphery’. They are like two sides of a coin that cannot be separated. Those countries that form the core are on one side of the coin, while those unwilling or unable to join the core are on the other side. However, crossing the East-West divide during the Cold War was like entering a totally alien, if not hostile, empire with different laws and a different economy, education, ideology and culture. Bridging this gap is seen as crucial for the EU’s enlargement policy to succeed.

The EU accession strategy is based on a strict conditionality principle. Applicant states are confronted with an ever-growing list of conditions that would make them compatible with the current members and fit them into the existing system, and the Union does its best to help the applicant countries to meet these conditions by providing financial help and human expertise.

The Union currently acts in concentric circles and variable geometric patterns due to various opt-outs negotiated by individual Member States in the areas of foreign, monetary or social policy. At the same time, its laws and regulations are increasingly being applied beyond the EU’s borders, particularly in the Balkans applicant states. The Union also lacks a strong and coherent sense of cultural identity. Because of this there is a significant disjunction between the Union’s functional and territorial boundaries and it would be difficult to overcome this disjunction by the creation of a core group. In fact, the creation of a core gro-

up is likely to complicate, rather than simplify, relations between individual EU's Member States because an additional set of co-operative frameworks would be added to the existing ones. Moreover, and probably more crucially, globalisation has eroded the capacity of any integrated political unit to maintain a discrete political, cultural, or economic space within its administrative boundary. Economic sovereignty, in particular, has been eroded by massive international labour and capital flows that constrain individual abilities of governments to defend the economic interests of their units.

Keywords: EU, imperia, colonies, Balkans.

Овај рад је примљен 21. августа 2014. године а прихваћен за штампу на састанку редакције 27. новембра 2014. године.